

Blekinge:	Blekinge hembygdsförbund.
Bohuslän:	Väst kustens förening för hembygdsvård. — Museiföreningen för Strömstad och norra Bohuslän. — Orusts hembygdsförening.
Dalarna:	Säfsens hembygdsförening. — Floda hembygdsförening. — Nås hembygdsförening.
Dalsland:	Töftedals hembygdsförening.
Gotland:	Lojsta slotts hembygdsförening.
Gästrikland:	Ockelbo hembygdsförening. — Ovanjö hembygdsförening. — Valbo hembygdsförening.
Halland:	Hallands hembygdsförbund. — Tvååkers hembygdsförening. — Veddige hembygdsförening. — Årstads och Faurås hembygdsförening.
Hälsingland:	Voxna hembygdsförening.
Jämtland:	Jämtlands län museiförening.
Medelpad:	Torps hembygdsförening.
Närke:	Kumla hembygdsförening.
Skåne:	Bara härads hembygdsförening.
Småland:	Dädesjö hembygdsförening. — Hofmantorps hembygdsförening. — Södra Sunnerbo hembygds- och fornminnesförening i Markaryd. — Hembygdsföreningen Linné i Stenbrohult. — Sävsjöortens hembygds- och fornminnesförening. — Yxnäs hembygdsförening.
Södermanland:	Björkviks hembygdsförening.
Uppland:	Bromma hembygdsförening. — Solna hembygdsförening. — Tensta hembygdsförening.
Värmland:	Filipstads hembygdsförening. — Karlskoga bergslags hembygdsförening. — Ransäters hembygdsförening. — Östra Ulleruds hembygdsförening.
Västergötland:	Essunga hembygds museum. — Falbygdens hembygds- och fornminnesförening. — Hjo hembygds- och fornminnesförening. — Larvs fornminnesförening. — Partille hembygdsnämnd. — Skövdeortens hembygds- och fornminnesförening.
Västmanland:	Norbergs bergslags hembygdsförening.
Östergötland:	Åtvidabergs hembygdsförening.

Nya föreningar hava sålunda tillkommit inom alla svenska landskap med undantag av Härjedalen, Lappland, Västerbotten, Ångermanland och Öland.

För var och en som närmare följt utvecklingen under de två sista årtiondena har med allt större tydlighet framstått nödvändigheten av att försöka till större enheter samla alla dessa »dissecta membra» — alla dessa spridda lemmar. Början härtill blev stiftandet av Dalarnas Hembygdsförbund år 1915. Förbundet är en sammanslutning av samtliga de föreningar i Dalarna, som hava utforskandet och tillvaratagandet av landskapets kulturminnen ävensom hembygdsvården — även naturskyddet — till sin uppgift. Till en början leddes förbundets verksamhet av dess sekreterare ensam. Sedan den 1 april 1924 har verksamheten uppdelats på en sekreteraresyssla och en antikvariesyssla. Sekreteraren är styrelsens verkställande ledamot och redak-

tör för förbundets skrifter. Antikvarien har att ägna uppmärksamhet åt att landskapets fasta kulturminnesmärken icke äro eller bliva utsatta för förstörelse, ävensom att verkställa arkeologiska och andra vetenskapliga forskningar samt biträda vid upprättande och ordnande av hembygdsgårdar, museer, arkiv och liknande samlingar inom förbundets verksamhetsområde. Därjämte handhar han förbundets i Falun förvarade arkiv och bibliotek samt håller dem tillgängliga för allmänheten. Hembygdsförbund hava senare grundats även för Dalsland (1918), Halland (1922) och Blekinge (1923). Av dessa synes dock endast Hallands hembygdsförbund hava uppnått den fasthet i organisationen, på vilken Dalarnas redan från sin tillkomst byggdes.

Närsläktat med nu berörda strävanden är stiftandet av föreningen Heimbygda i Östersund år 1923. Här existerade sedan 1887 en Jämtlands läns fornminnesförening och sedan 1908 föreningen Jämtslöjd med delvis likartade syften. Den 30 juni 1923 sammanslöto sig dessa föreningar med Jämtlands och Härjedalens naturskyddsförening i föreningen Heimbygda, på vilken även de tre gamla föreningarnas tillgångar överflyttades den 1 jan. 1924. Fornminnesföreningen och Jämtslöjd ha därmed icke formellt upplösts, men deras funktioner — även de av dem utgivna skrifterna — ha övertagits av den nya föreningen. Även från Umeå hava vi att anteckna en likartad anordning genom att Västerbottens läns fornminnesförenings södra krets år 1923 sammanslagits med Västerbottens läns hembygdsförening under sistnämnda förenings namn. Den gamla fornminnesföreningen existerar dock alltjämt, men omfattar numera endast den norra kretsen med sitt säte i Skellefteå.

En organisation i syfte att konsolidera hithörande strävanden inom ett större område är även Västsvenska hembygdsnämnden. Denna stiftades i samband med en i augusti 1923 i Göteborg avhållen konferens för hembygdsforskning och hembygdsvård i västra Sverige, varvid bl. a. samarbete mellan de västsvenska hembygdsorganisationerna dryftades. Nämnden är närmast att anse som ett centralutskott för samtliga hithörande organisationer inom landskapen Halland, Bohuslän, Västergötland, Dalsland och Värmland. Nämnden består av 15 personer, företrädande såväl det territoriella arbetsområdet som även hembygdsforskningens och hembygdsvårdens samtliga verksamhetsgrenar med uppgift att vara ett korrespondensorgan mellan de olika föreningarna och att anordna årliga hembygdskonferenser inom olika delar av västra Sverige.

I detta sammanhang må även nämnas den Svenska folkhögskollärarnes förening för hembygdsvård och hembygdskunskap, som stiftades i samband med Nordiska Folkhögskolemötet i Molkom i september 1921. Denna förenings uppgift är att vara ett korrespondensorgan för den verksamhet, som på hithörande områden utföres inom den svenska folkhögskolan.

Vid sidan av dessa större organisationer ha även försök gjorts till samman slutningar av lägre digniteter. Ett sådant har inletts från Norra Hallands kulturhistoriska förening i Varberg, till vilken sockenföreningar i den kringliggande bygden anslutas såsom filialföreningar. En ansats att utvidga intresset för hembygden på den bredaste folkliga basis har slutligen gjorts vid stiftandet av Tensta hembygdsförening i Uppland; enligt dennas stadgar skall »enhvar i Tensta församling mantalsskrifven, till myndig ålder kommen välfrejdad person, som hyser intresse för föreningens verksamhet, anses vara medlem av föreningen».

Den här lämnade översikten tillhör icke museiutvecklingen i trängre mening, men den har givetvis heller icke kunnat utelämnas, enär det är inom ramen av föreningsverksamheten som en stor del av det museala arbetet i vårt land måste förstås. Vi övergå nu till de frågor, som för Svenska Museimannaföreningen äga sitt huvudsakliga intresse. Därvid skola vi först uppehålla oss något vid de äldre museerna.

Följa vi därvid den kronologiska ordningen, hava vi först att anteckna Bergslagens museum i Falun. Detta museum leder sitt upphov ur gamla modell- och stensamlingar från 1700-talet, vilka under 1890-talet sammanfördes till en helhet under ledning av dåvarande bruksdisponenten Carl Sahlin. Under åren 1918—1922 genomgick museet en större omorganisation och utvidgning samt invigdes i sin nuvarande uppställning i Stora Gruvstugan vid Falu gruva i april 1922. Året förut hade utgivits en av August Hahr utarbetad katalog över Bergslagens porträtt- och tavelamlingar; vägledningar och nya kataloger äro under utarbetning.

Uppsala Universitets museum för nordiska fornsaker stod färdigt i sina nya lokaler i Gustavianum vid Svenska Museimannaföreningens årsmöte i Uppsala i juni 1922. Redan i februari hade den förhistoriska avdelningen öppnats för allmänheten i norra delen av byggnadens tredje våning och under de följande månaderna installerades i samma vånings södra sal samt i vindsvåningen över den förhistoriska salen museets allmogesamlingar, vilka sammanfördes med de betydande samlingar av samma slag, som gjorts av Upplands Fornminnesförening och tidigare varit magasinerade i Uppsala slott. I Gustavianum äro dessutom uppställda universitetets konst- och antiksamlingar ävensom samlingarna av kyrkliga fornsaker. I samband med öppnandet av den förhistoriska avdelningen utgav professor Oscar Almgren en vägledning över hithörande samlingar.

I september samma år invigdes Västra Värmlands fornminnesförenings museum i Arvika i sin nya lokal. Detta hade förut till sitt huvudparti varit inrymt i några rum i en byggnad inne i staden. Numera äro samlingarna uppställda i en större allmogebyggnad, som uppförts på Sägudden invid staden, dit förut en rökstuga, inrymmande de värmlands-finska samlingarna, samt en kölna hade flyttats.

I samband med den restaurering, som Kalmar slott under de senare åren undergått, upplätos för Kalmar museums samlingar nya lokaler i östra slottsflygeln. Härvid genomgick museet en fullständig omordning och invigdes i sitt nuvarande skick våren 1923.

Östergötlands fornminnes- och museiförenings samlingar i Linköping ha under sin tillvaro haft att kämpa med skiftande öden, och särskilt har lokalfrågan berett stora svårigheter. Hösten 1921 uppläts för museet ett f. d. bankhus, en envånings stenbyggnad om tolv rum samt vindsutrymmen, där samlingarna under följande året kunde överskådligt uppställas, ehuru dock betydande delar av dem måste förvaras i på vinden inredda magasin. Det nya museet invigdes i november 1923. En påbörjad inventering och lappkatalogisering av samlingarna måste emellertid av brist på medel avbrytas. Senare har grundaren av museiföreningens samlingar, kapten A. Ridderstad till museet donerat aktier till ett värde av 100,000 kr., vilkas avkastning dock först efter donators död tillfaller museet. Samtidigt härmed erhöll även Linköpings stads museum för skön konst, vilket förut förvarats i en

sal i rådhuset, en omordning och nyuppställning i sex salar i stadshuset, vilka upplåtits för detta ändamål. Av den till omkr. 400 nr uppgående samlingen har större delen utställts i visningssalarna, vilka samtidigt äro sammanträdesrum, en mindre del har placerats i tjänsterummen och de obetydligaste sakerna ha magasinrats. Genom testamente överlämnade arkitekten Henrik Åberg år 1922 till museet en summa av 500,000 kr., vars räntor tio år efter hans hustrus död skola användas till en byggnadsfond; hustrun avled redan år 1923.

En genomgripande omordning har dessutom företagits av Vänersborgs museum, varjämte Nordiska museets avdelning för metallhantverk öppnats för allmänheten.

Dalarnas kulturminnesskatter hava under de senaste åren erhållit synnerligen värdefulla tillökningar. Främst torde här böra nämnas överlämnandet av Gustaf Ankarerons storartade skapelse *Holen* i Tällberg till Leksands hembygdsförening. Vidare har i Stora Tuna uppvuxit ett betydande bygdemuseum, bestående av en större bondgård omfattande en tvåvånings mangårdsbyggnad med portgång genom huset, uppbyggd omkr. år 1800, en parstuga från 1700-talet, stall- och bodlänga i två våningar med portlider, en rundtimmers loftbod från 1500- eller 1600-talet, tre gamla härbren, skvaltkvarn med kvarnkammare och stall, en rundtimmers trösklada från 1700-talet, badstu, smedja och fäbod. Slutligen har Sätters hembygdsförenings museum genom förvärvet av de s. k. Åsgårdarna erhållit en ståtlig omfattning till sina förut i stadens rådhus förvarade samlingar; museet invigdes i de nya lokalerna i augusti 1923.

Genom förvärvet av ett stort markområde å Vallby ägor i St. Hans sn vid Västerås möjliggjordes för Västmanlands fornminnesförening realiserandet av planen på en friluftsanläggning vid sidan om föreningens museum i Västerås slott. Anläggningen har möjliggjorts genom att föreningen år 1922 av Rotehållarnes besparingsfond inom Västmanland erhöi ett anslag motsvarande omkr. 100,000 kr., och Vallby friluftsmuseum upptager för närvarande följande byggnader: Tenngjutaregårdens manbyggnad, Flinkstugan, Hemmingsboboden, Spikgårdens manbyggnad, Bråforsstallet, Käcktorpet — soldattorp med uthus —, Kyrkbåten från Djupnäs med båthus samt en modern utställningsbyggnad för fordon, jordbruksredskap m. m.

En friluftsanläggning av en delvis alldeles ny typ kan Kulturhistoriska museet i Lund inregistrera genom förvärvet av den s. k. Östarpgården. Ett gammalt önskemål, som icke minst av Kulturhistoriska museet livligt omfattats, har varit att kunna bevara äldre allmogebyggnader, icke genom inflyttning till museerna, utan på platsen, i den terräng och i den omgivning, varmed de organiskt höra samman. Ett steg i denna riktning var överlämnandet av Fredriksdahls herregård till Hälsingborgs museum. Våren 1918 stiftades på södra Gotland Hoburgs hembygdsförening för att taga vård om en typisk sydgutnisk bondgård, Bottarvegården i Vamlingbo, som hotades av rivning. Kort därefter beslöt Stora Kopparbergs bergslag att åt framtiden bevara en hel by, Koversta i Ö. Färnebo sn i Gästrikland. Även andra ansatser av liknande slag kunna antecknas. Vid Östarpgården har man tagit steget längre. Uppförd på 1800-talets början och belägen i en naturskön trakt i Everlövs sn ett par mil öster om Lund var gården redan i och för sig ett minnesmärke av högt kulturvärde. Härtill kom att den rymde ett

rikt, ålderdomligt inventarium av möbler, husgeråd och vävnader, så att endast ett fåtal kompletteringar i dess inredning behövt göras. Man har emellertid här icke nöjt sig med att åt framtiden så att säga sterilisera ett minnesmärke. Gården utgör 1 $\frac{1}{3}$ mantal omfattande 140 tunnland jord och kommer att för framtiden drivas som lantbruk, därvid en mindre del undantagits för att läggas under den forna skiftesbrukningen. Stall och ladugårdar äro besatta med de gamla nu nästan utdöda häst-, kreaturs- och svinraserna. På så sätt har museet velat resa ett levande minnesmärke över gammal skånsk bondeodling.

Året innan Kulturhistoriska museet förvärvade Östarp hade Gotlands Fornvänner i Visby förvärvat gården Kattlunds i Grötlingbo. Denna består emellertid endast av själva gårdstomten och har icke inretts till museum. Denna synnerligen märkliga gård består till större delen av medeltida byggnader och inköptes, då den år 1911 hotades av rivning, av dr. S. Ambrosiani i Stockholm. Från honom förvärvades den av Fornvännerna på nyåret 1922.

Bland de nya museisamlingar, som tillkommit sedan år 1920, är främst att anteckna den storartade gåva, som av greven och grevinnan v. Hallwyl den 20 december nämnda år överlämnades till svenska kronan, bestående av det Hallwylska palatset i Stockholm med dess samtliga konstsamlingar och inventarier jämte en summa av 1,000,000 kronor för museets underhåll.

Till de mest betydande bygdemuseer, som uppstått under de senare åren, torde vara att räkna Gammalgården i Ovanåker i Hälsingland, för vilken därvarande hembygdsförening offrat en summa på omkr. 40,000 kr. Museet invigdes den 28 jan. 1921. På sommaren samma år invigdes museet i Bottarvegården i Vamlingbo på Gotland. Andra nya bygdemuseer, tillkomna under de senaste åren, äro Voxna i Hälsingland, Yxnanäs och Råshult i Småland, Larv i Västergötland, Norberg och Väster Färnebo i Västmanland samt museisamlingen i Falköping, vilken tillsvidare är uppställd å vinden i stadens rådhus. Under anläggning äro dessutom gammalgårdar i Arbrå i Hälsingland, Markaryd och Sävsjö i Småland, Solna vid Stockholm samt Karlskoga och Ransäter i Värmland.

Slutligen må i detta sammanhang antecknas, att de mångåriga planerna på ett svenskt industrimuseum nu med snabba steg närma sig sitt förverkligande. Möjligheterna härför skapades genom den vidsynt anlagda kulturhistoriska avdelningen vid jubileumsutställningen i Göteborg år 1923. Planläggningen av denna avdelning av utställningen och det sätt, på vilket den uppgjorda planen förverkligades, har av svensk kulturforskning med rätta vunnit det allra största erkännande. Vissa frukter av denna utställning, såsom förhistorien, medeltidsarkeologien, fiskeriavdelningen och hantverksavdelningen, hava kommit de Göteborgska samlingarna till godo. Industriavdelningen blev emellertid den grund, på vilken ett svenskt industrimuseum kunde byggas. Ännu en avdelning av utställningen, den utlandssvenska, är avsedd att bilda början till ett utlandssvenskt museum. — I den svenska kulturforskningens och den svenska museiutvecklingens annaler är 1923 års jubileumsutställning i Göteborg att räkna till de mest betydelsefulla insatserna.

Utom insamling och vård av kulturminnen utvecklas av våra museer och kulturhistoriska föreningar även en betydande vetenskaplig och populariserande verksamhet genom utgivna skrifter. Bland nya vägledningar må nämnas sådana för museerna i Skara och Rots skans i Älvdalen. Nya års-

publikationer hava grundats inom Ovanåkers hembygdsförening i Hälsingland genom dess tidskrift *Hälsingerunor*, Göinge hembygdsförening i Skåne, Blekinge hembygdsförbund i Karlskrona, Västerbottens läns hembygdsförening i Umeå och Sanct Ragnhilds Gille i Söderköping. Mera fristående publikationer hava utgivits av Hedesunda hembygdsförening i Gästrikland, »Från Hedesunda», av Hembygdsföreningen Linné i Stenbrohult, »Stenbrohult i forntid och nutid», samt av Falbygdens hembygdsförening, sockenbeskrivningar. Dessutom utgiva en del föreningar till sina sammarmöten tidningar innehållande värdefulla större och mindre kulturhistoriska bidrag. Sådana tidningar hava utgivits av föreningarna i Älvdalen, Grytnäs och Sollerö i Dalarna samt Östra Södermanlands kulturhistoriska förening i Södertälje.

Av stor vikt för kulturforskningen har slutligen varit den utredning, som under de senaste åren verkstälts rörande ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen. Beslut om utförandet av en dylik utredning fattades av 1919 års riksdag, och den 5 nov. 1920 bemyndigade Kungl. Maj:t Chefen för ecklesiastikdepartementet att för detta ändamål tillkalla fem sakkunnige. De sakkunnige, som antogo namnet Folkminneskommittén, utgjordes till en början av f. statsrådet Olof Olsson såsom ordförande samt docenterna Herman Geijer i Uppsala och C. W. v. Sydow i Lund, professor Nils Lithberg och riksdagsmannen Per Edvin Sköld. Sedan Olsson i oktober 1921 ånyo inträtt i ministären, utsågs Lithberg till ordförande och tillkallades såsom ny sakkunnig docenten Tobias Norlind. Kommittén överlämnade sitt betänkande den 31 mars 1923. Dettas första del omfattar motiveringar och förslag till ett systematiskt utforskande av svenskt folkliv och folkmål samt en omorganisering i viss mån av den hittillsvarande ortnamnsforskningen. Betänkandets andra del är helt ägnad åt en historik över folklivs- och dialektforskningen i Sverige och dess nordiska grannländer; den avslutas med en redogörelse för utforskandet av de svenskspråkiga folkspillrorna i Estland och en av professor K. B. Wiklund författad redogörelse för utforskandet av lapparnas språk och kultur.

Till grund för den teckning, jag här sökt lämna över vad som tilldragit sig inom den svenska museivärlden, sedan föreningen sist var samlad till allmänt möte, ligga uppgifter, som under våren begärdes från samtliga kända museiorganisationer i landet. Dylika uppgifter ha med den största beredvillighet lämnats från så gott som alla de tillskrivna.

Vid genomläsningen av de inkomna meddelandena erfar man en beklämmande känsla inför de mångfaldiga intressen, som under de sista årtiondena hava väckts för den kulturhistoriska bygdeforskningen, intressen, som vore i behov av rikligt stöd. Ett fullt och helt erkännande härav har emellertid icke lämnats av statsmakterna. Ett fåtal museer hava genom nu pågående penninglotteri erhållit stundom betydande penningssummor. Andra ha blivit helt utan, även om behovet av ekonomiskt stöd kunnat vara lika trängande här som på sådana håll, där hjälp erhållits. Den har blivit bäst benådad, som bäst har förstått att hålla sig framme, och Fornminnesvårds-kommitténs betänkande, som avsåg ett mera planmässigt stöd åt vårt lands museiverksamhet, är alltså vilande.

Det behövs emellertid hjälp även av annat slag än direkt understöd i pengar. I synnerhet komma här de mindre museerna i fråga för råd och

isningar vid inköp, uppställning, katalogisering och vård av samlingar, flyttningar av äldre byggnader m. m. Trots de begränsade arbetskrafter, varöfver de större museerna förfoga, hava dessa dock i många fall kunnat träda hjälpsamt emellan, och särskilt vid ordnandet av museernas lokalfrågor torde riksantikvarieämbetet hava de största förutsättningar att bliva en anstalt för rådfrågning och handledning.

Det har vidare vid skilda tillfällen framhållits önskvärdheten av instruktionskurser i museivård. Anordnandet av sådana är från centralmuseernas sida icke oöverkomligt, frågan är endast huru de mindre museerna, som sakna alla tillgångar, skulle erhålla möjlighet att utrusta deltagare. Men här borde helt visst bidrag av statsmedel kunna påräknas. Anslag erhållas för kurser i biblioteksvård, nykterhetsundervisning, slöjd, hembygds-kunskap o. s. v. Det är sant att sådana anslag huvudsakligen lämnats i folkbildningssyfte, och vid dokumenterandet av sina intressen på hithörande områden har staten till och med kunnat visa sig allt för rundhänt. I folkbildningsarbetet borde emellertid de kulturhistoriska museerna ha en given plats.

Det ligger visst ingen chauvinism i, om man påstår, att en nära känedom om den egna bygden, om dess odling och dess öden, borde vara den enda bäriga utgångspunkten i allt folkbildningsarbete. Med den som kärna vidgas kunskapskretsen. Så skapas möjlighet för ett djupare förstående av andra kulturyttringar och andra livsformer, för andra människors och andra folks utveckling och åskådning, möjligheten med ett ord för den vidsynthet, som är all verklig bildnings kännemärke.

Nils Lithberg.